

САНГА ОЛОХ

№ 31 (12010) • Атырдьах ыйын 8 күнэ, 2025 сыл, бээтинсэ • 12+

Бу
нүөмэргэ

Үөрэх-иити

Хотойтон өрүү хотой төрүүр/4

Тиэргэн

Айылҕа биэрбит дьулуура/5

Кэпсиэхпин баҕарабын

"Төрүт түөлбэм төлкөтө -
2025" өрөспүүбүлүкэтээҕи
форумна/6

Тыа сириин сэмэй худуоһунньуга

Ускуустуба. Николай Колесов үбүлүөйдээх 80
сааһынан/3

Николай Колесов уонна кини үлэлэрэ (СЕМЕНОВЕНДРИНСКОЙ ТУФЭРИИТЭ)

Чурапчыга күн-дьыл туруга

Атырдьах ыйын
8 күнэ
БЭЭТИНСЭ

Атырдьах ыйын
9 күнэ
СУБУОТА

Атырдьах ыйын
10 күнэ
БАСКЫҤАНЫҤА

Атырдьах ыйын
11 күнэ
БЭНИДИЭННЫК

Атырдьах ыйын
12 күнэ
ОПТУОРОУННУК

Атырдьах ыйын
13 күнэ
СЭРЭДЭ

Атырдьах ыйын
14 күнэ
ЧЭППИЭР

17° 12°

22° 13°

22° 13°

24° 13°

21° 12°

21° 12°

20° 12°

Тэттик

Кытаанахтар хайыһар тыраассатын онгостоллор

Оройуон комплекснай спартакиадатыгар Кытаанах нэһилиэгэ өрүү бириистээх миэстэҕэ сылдьар. Манна барытыгар ини-биир Иван, Гаврил Поповтар олук уурбуттара биллэр суол. Кинилэр дьыалаларын салҕааччылар Николай Захаров, ини-бии Николай, Василий Барашковтар, Аркадий, Вячеслав, Ким Тимофеевтар, Михаил Владимиров, Павел Матвеев, Иван Коркин, Гаврил Парфенов – бары өрөспүүбүлүкэ чөмпүйүөннэрэ.

Кытаанах нэһилиэгин баһылыга, хайыһар төлөһөөх пропагандиһа Егор Потапов ыллыктаах толкуйунаан билингиттэн саҕалаан хайыһар тыраассатын сагалыы анньаннар сүрдээх улахан үлэни ыта сылдьаллар. Оройуонмут туһа диэн, кини спортивной аатын үрдүктүк туттары, үгүс ыччаты хайыһар көрүнгэр уһуйан, элбэх кыайыларынан дьону-сэргэни үөрдээри. Оннук дьон олороллор – Килэнкигэ!

Чурапчы булчуттара кубуоталарга сэрэбиэй тартылар

"Айылгы" НАД-гэр быйылгы булт кубуоталарын долгутуулаах сэрэбиэйэ ааста.

Туйахтаах кыыллар кубуоталарыгар сайаапкалары хомуйуу бэс ыйын 1 күнүттэн от ыйын 1 күнүгэр диэри ытыллыбыта. Чурапчы улууһугар көрүлүбүт кубуота улууска бэйэтигэр сэрэбийиэккэлэнэр 35 %-ыттан тиксээри, улууспут килбэйэр киинигэр 30-ча саамай бэрээдэктээх сааһыт муһунна. Бизс кийилээх анал хамыһыһа үлэлээн, ол иһигэр, 7 нэһиликтэн бэрэстэбиитэллээх, сэрэбийиэккэни нэһилиэк дьаһалтатын сөбүлэһиитинэн, үрдүттэн ытарга быһаарбыта.

Дьаһалга булчуттарга сокуонҥа санга уларыһылар, сиргэ-уокка бэрээдэги кэспэккэ, бултуур сэби-сэбиргэли сэрэхтээхтик илдьэ сылдьыы туһунан сэнэргээтилэр.

Санатан эттэххэ, улуус үрдүнэн бултуур билиэттээх 4 тыһ.тахса ол онтон буулдьа саалааҕа 2 тыһ.тахса булчут баара биллэр. Маннык сэрэбиэйи Чурапчы улууһун эр дьоно 2017 сылтан саҕалаан ыталлар. Бу сырыыга Баай барыылаах Байанай ордук Чурапчы, Болугур, Алаҕар, Бахсы, Сылан, Арыылаах, Мугудай нэһиликтэрин булчуттарыгар мүчүк гынна.

Үс бырайыагы контуруоллуур хамыһыһа көрдө

Чурапчы нэһилиэгэр быйыл "Олохтоох көбүлээһини өйүүр" бырагырааманан 3 бырайыак олоххо киирдэ.

Ол курдук Мурун тыымпыһа түөлбэтигэр сатыы сылдьар тротуар, Куоҕалы түөлбэҕэ сайынҥы уу ситимин тардыы, "Айыллаан" СК парковката олоххо киирдилэр. Бу бырайыактары контуруоллуур хамыһыһа Чурапчыга үлэлээтэ. Ону таһынан ааспыт сылга олоххо киирбит Албан Аат мусойун бырайыагы көрөн, сыаналаан бардылар.

СӨ Үл министиэристибэтин өрөспүүбүлүкэтээҕи казначейство отдел начаалынньыга Светлана Колодезникова: "Олохтоох көбүлээһини өйүүр бырагырааманан киирбит Албан Аат мусойу бэлиэтиэхпин баҕарабын. Кэнэбэски ыччаты партиотическай тыынҥа иитиигэ болҕомто ууруллан, сөптөөх быһаарыныһы ылбыттарыттан биһиги үөрэбит, үп-харчы мээһэҕэ көрүлүбэтэх диэн сыаналыбыт", - диэн эттэ.

Өрөспүүбүлүкэ сонуннара

Үлэнэн хааччылыы боппуруостара көрүллэллэр

От ыйын 29 күнүгэр Ил Дархан мунньахха орто профессиональной үөрэх кыһаларын бүтэрээччилэри үлэҥ киллэри боппуруостарын көрдө. Бүгүн үөрэҥи бүтэрээччилэр үлэни булууларын таһыма 53% тэҥэнэһэр. Итинтэн 47% бэйэлэрин идэлэринэн үлэлииллэр.

Айсен Николаев квалификациялаах оробуочайдар уонна техническэй специалистар ахсааннара улааппат буоллаҕына, эрэгийиэн экэниэмикэти сайдар кыаҕа суох диэтэ.

Ил Дархан мунньахха үөрэх кыһаларын хапытаалынайдык өрөмүөннээһинигэ уонна оборудованиенан хааччылыыга бырагырааманы олоххо киллэрэргэ дьаһал биэрдэ. Итини сэргэ кини бырамысалынай тэрилтэлэр кэллиэстэр уонна техникумнар кэтээн көрөр сэбиэттэригэр кытылыларын тэрийэргэ соруйда.

«Үөрэх тэрилтэлэрин үлэлэрин түмүгэ, бастатан туран, бүтэрээччи ыччат үлэҥ киириитин таһымынан сыаналаныахтаах», - диэтэ Айсен Николаев.

Суһал ыстаап мунньаҕа ЫТЫТЫЛЫННА

Айсен Николаев өрөспүүбүлүкэҥ доруобуйа харыстабылын уонна үөрэх салаатын эбийиэктэрин тутуу хаамытын бэрэбиэркэлээтэ. Тутууга суһал ыстаап мунньаҕар Айсен Николаев Кэбээйи улуһун Сангаар бөһүөлөгэр саҕа поликлиниканы быйыл үлэҥ киллэрэргэ соруйда. Бу эбийиэк дойдун Бэрэсидьиэнэ Владимир Путин киллэрбит «Уһун уонна көхтөөх олох» национальной бырайыак чэрчитинэн тутулар.

«Эбийиэги анамыт болдьоҕор, сыл бүтүөр диэри үлэҥ киллэриэххэ», - диэн сорук туруорда Айсен Николаев. Бэдэрээччит иһитиннэрбитинэн, эбийиэк хоруопката 70% бэлэмнээх.

Итиннэ Ил Дархан «Хотугу сулус» оҕо сынньанар уонна чэбдигирэр киинин, Дьокуускай «Звезднай» микрооройуонугар 315 миэстэлээх оҕо уһууааны уонна 990 миэстэлээх оскуоланы, Нерюнгри оройуонун Чульман бөһүөлөгэр 550 миэстэлээх оскуоланы, өрөспүүбүлүкэ киин куоратыгар 253 миэстэлээх 1 №-дээх оскуоланы тутуу хаамытын көрдө.

«Эбийиэктэр кэмигэр уонна хаачыстыбалаахтык тутулуохтаахтар. Үлэ тохтуо суохтаах. Бары тахсар уустуктар түргэнник быһаарыллан иһиэхтээхтэр», - диэтэ Ил Дархан.

Ойуур баһаарын утары үлэ салҕанар

Атырдыах ыйын саҕатыгар Ил Дархан суһал быһыны-майгыны сэрэтиигэ уонна баһаар өттүнэн куттала суох буолууну тэрийиигэ хамыһыа мунньаҕын ытта.

«От ыйын ортотуттан саҕалаан ойуур баһаарын ахсаана элбээн киирэн барда. Балаһыаньа мөл-төөбөтүн туһугар түргэнник анал миэрэлэри ылы-ныахтаахпыт», - диэтэ Айсен Николаев улуустарга уонна эппиэттээх салааларга туһаайан.

МЧС Саха сиригэр салаатыгар аэромобильнай бөлөхтөрү, муниципалитеттарга - патруллуур бөлөхтөрү бэлэм тутарга, оттон уоту умулларар тэрилтэлэргэ авиамониторины уонна сиригэр сылдьан кэтээн көрүүнү күүһүрдэргэ дьаһал бэрилиннэ.

Мань сэргэ Саха сиригэр зондировщик сөмөлүөт-төр үлэлэрин сөргүтүүхтэрэ. Бүтэһигин маньык көтөр аалы бэс ыйын 27 күнүгэр көтүппүттэр.

СӨ Ил Дарханын уонна
Бырабытыалыстыбатын
пресс-сулууспата.

«Саха сатаабатаҕа суох» ДИЭН ЭТИИ КИНИЭХЭ ТОЛОРУ БАРСАР

Кэрэ эйгэтэ. Талааннаах доҕорбут Варвара Прудецкая туһунан

Мугудай орто оскуолатын 1974 сыллаахха бииргэ үөрэнэн бүтэр-биттэр түгэн көһүннэр эрэ үөрэ-көтө көрсөбүт, билигин үйэ си-эринэн социальнай ситим нөҥүө кэпсэтэ олоробут. Биһиги ортоб-уугар иллэн кэмнэригэр араас интэриэһинэй дьарыктаахтар элбэхтэр. Олортон биирбит - Вар-вара Николаевна Прудецкая.

Кинемеханик идэлээх да буоллар, уран тарбахтаах иистэннэн бэрдэ. Варя бары эйгэҥ дэгиттэр талаа-на сыллата арыллан, кэҥээн уонна сайдан иһэриттэн биһиги үөрэбит уонна астынабыт.

Быйыл куукула оноруутун үөрэ-тэн, саҕа хайысхаҕа ылыста. Улуу Кыайыы 80 сылыгар анаан онотук-тарын быыстапкатын туруорда, ку-онкурустарга кытынна.

Улуу Кыайыы 80 сылыгар анал-лаах Норуоттар икки ардыларына-аҕы уруһуй уонна онотук куон-куруһугар (Оренбург к.) «Трасса мужества» диэн үлэтинэн кыттан, кыайылыах 1-кы степеннээх ди-пломун туппута. Бу үлэ кини кэр-гэнэ Василий Афанасьевич Прудец-кай доҕотторунаан Улуу Кыайыы 40 сылыгар анаан Дьааһыттан Дьокуу-скайга диэри хайыһарынан айанна-рыгар анамыта уонна оччолорго бииргэ сылдыспыт доҕотторун долгуппута, биһирэппитэ. Кэлин Кыайыы 45 сылыгар анаан Верх - Уэлен Берингов пролив айаннаан, Саха сиригэр рекордун олохтообутта-ра. Василий хаста да уһун айаннар-га сылдыталаабыта.

Аҕа дойдуну көмүскүүр Улуу сэрии - кинилэр дьизэ кэргэттэри-гэр чугас тиэмэ. Онон сиэттэрэн, аҕата, сэрии бэтэрээнэ, Мугудай нэһилиэгин олохтооҕо Николай Иванович Васильев «Пулеметчик Никола нерусский», Герой-ийэ Варвара Прокопьевна тыылга кыһынҕы тымныыга оройуонна 4 көстөөх сиртэн оҕуһунан мас ти-эйэрэ көстөр онотуктара кинилэр олохторун кэпсииллэр. «Улахан историческай суолталаах үлэ эбит, маладьыас, ийэн сэрии кэмигэр көмөтүн көрдөрө таарыйа, саха дьахталларын барыларын үйэтип-пиккин» диэн сыаналаан, табаа-рыспыт Михаил Дмитриевич Гуляев эбэрдэлээтэ.

Полимернай глинаттан онотул-лут «Долгожданная встреча матери с сыном» куукулалар композициялара уонна «Пулеметчик Никола нерусский» үлэ Бүтүн Арас-сыһыатааҕы айар талааннаахтар куонкурустарыгар кыайылыа-ах үрдүк аатын ылан, туоһу сурук туппут үөрүүтүн кытта Варвара Ни-колаевна эмиз үллэстибитэ.

Дьааһы Табалааҕар олорон, үс оҕолоох ыал нэһилиэктэрин култуурата сайдарыгар үгүс кы-лааттарын киллэрбиттэрэ. Варя кэнсиэрдэргэ, куонкурустарга кыттарын таһынан олохтоохтор-

го таҥастан, түүлээхтэн, тыстан иистэнэн, дьон-сэргэ махталын ылыан ылбыта.

Билигин Дьокуускайга олорон, туох саҕа сүүрэн киирэрин бары-тын баһылыырга дьулуһар. Кэргэ-нигэр анаан кинигэ таһааттарда, уруһуйдуур, хаартыскага түһэрэр, быысабайдыыр, тири суумкала-ры онорор, оҕуруонан анньар, ма-астар-кылаастары ытар, айар кута өссө уһуктан, номноо хоһоонноро ырыа буолан табыстылар. «Саха са-таабатаҕа суох» диэн этии киниэхэ толору барсар.

Бэс ыйын 14 күнүгэр төрөөбүт нэһилиэгэр Мугудайга ыһаахха тахсан, бэйэтэ тикпит аныгылыы истииллээх сахалыы таҥастарын оҕолоро, сиэттэрэ уонна аймахтара кэтэн көрдөрбүттэрин, Кыайыы 80 сылыгар анаан онорбут онотукта-

рын дьон дьүүлүгэр таһаарбытын олус сэргии, хайыы көрдүбүт. Хас биирдии таҥас ураты көстүүлээҕэ, тупсаҕайа уонна тигиитин хаачы-стыбата харахха быраҕыллар.

Нэһилиэк дьаһалтатын ыҥы-рытынан Чурапчы улуһун ыһааҕар онотуктарын туруоран, Кылаан кыайылыах үрдүк аатын ылла.

Дьокуускай куоракка тэриллэр быыстапкаларга кыттан элбэххэ үөрэнэр, билиитин да үллэстэр. Үөһэ этиллибит үлэлэри Дьокуу-скайга «Симэх» галереяҕа сылдьан көрүүххэ сөп.

Варя, кэрэ онотуктарын дьо-ну-сэргэни кэрэхсэтэ, үөрдэ тур-дунар, талааныг өссө да арыллан, сатабылын чочуллан иһэригэр баҕарабыт

Бииргэ үөрэммиттэрэ

Тыа сириҥ сэмэй худоһунньуга

Ускуустуба. Николай Колесов үбүлүөйдээх 80 сааһынан

Сэмэи ЖЕНДРИНСКЭЙ

Ааспыт сырыыга Николай Николаевич үлэлэрин алҕас куйаар ситимиҥэр бэлиэтии көрөммүн, кимин, ханна олоһорун туоһулаһан, төлөпүнүн нүөмэрин буламмын, бэҕэһээ сарсыарда Хатылыга баран кэллим.

Биир оройуонҥа олоһорбут эрэри, бэл диэтэр, аттынааҕы ыалларбыт тугунан дьарыгыралларын даҕаны билбэппит, кэлин биридэ истэммит “ээ, оннук эбит дуу” эрэ дэһэбит. Олохпут онкула ол оннук уларыһан эбитэ дуу, бэйэбит кэнэн санаабытыгар эбитэ дуу, олохтоох бэйэбит талааннаах дьоммутун умна быһыгыһан эрэбит ээ.

Хатылы нэһилиэгин илин баһыгар тыргылар көнө суол устун, ырыаҕа ылланар хатын чаран быһыһынан киирэн, икки дьылээх уһааһа таһыгар тийэн тохтуубут. “Дьылээхтэр дорооболорун!” – дии-дии далбаатанан олбуор аанын аргыйы аһан кириибэр, “Оо, кэллилэр-кэллилэр, чэ кытаат оҕонньор! Дорообо, киир, аас”, – диин дьахтар чурор куолаһа иһилинэ.

Арай көрбүтүм, бэрт тэтиэнэх көрүнгээх киһи тэлиэгэлэригэр биир-биир хартыыналарын тизэнэн, дьыэтин таһыгар көрдөрүүгэ туруортаан эрэр эбит. Тийэн илии тутуһан биллистим.

●●● **Ойуулуур-дьүһүннүүр, уруһуйдуур талааныҥ хаһаангыттан арыллыбыттай? Бу кэрэ эйгэҕэ хаһан кирибиккиний?**

●●● Адьас кыра сылдьан Мындааһааһыга тулааһахтар интэринээттэригэр олоһон, миигин Николай Антонович Сергеев диин киһи иппитэ. Онно оҕолор уруһуйдууларын көрөн, харандааһы аан маҥнай туппутум. Оттон кэнники оскуола-интэринээккэ киирэн баран уруһуй куруһуогар сылдьыбытым. Биһигини Иван Андреевич Антипин дьарыктыыра, кини оччотооһу малай галерея диини тэрийэрэ. Онно көрдүөргэ улахан худоһунньуктар үлэлэрин ыйыыр этибит, устуоруйаттан быһа тардан кэпсиригэ үөрэтэрэ. Ол сылдьан Шишкин “Үс эһэтин”, “Рожь” хартыыналарын уонна Айвазовскай айар үлэлэрин улаханньык интэриэһиргээбитим.

Уруһуй миэхэ адьас кыра эрдэхпиттэн үөскээбитэ. Арааһа 1954 сыллаахха быһылааҕа, “Максимка” диин киинэни

көрбүтүм, оччотооһу цветной киинэ этэ. Онно наһаа үчүгэй киһээнни муора долгуннарын көрбүтүм өйбөр хаалан хаалбыта. Кырааска дьүһүнүн ол онно сөбүлүү көрөммүн букатыннаахтык интэриммиппин быһылаах. Оттон Иван Андреевич куруһуогар уруһуйга дьарыктанан, оскуоланы бүтэриэхпэр диири сылдьыбытым. Аармыйаҕа барыам иннинэ уруһуй үөрэтэр туттарсаары, Иван Андреевич бэйэтин кытары илдэ киирээри ҕыммыта даҕаны, оччотооһу военком Сотников “Аармыйа да кэнниттэн үөрэниэҕэ” диин көҕүллээбэтэҕэ. Сулуспам кэмигэр дойдубун аһары ахтаммын, оту-маһы барытын туох түбэспитинэн уруһуйдуур этим, онтон дьобурдаахпын көрөннөр ленинскэй хоско киллэрибтэрэ, онно кырааскалары таламмын сыһа үөрэнэн барбытым.

●●● **Бука, төрдүгүтүгэр тарбахтарыгар талааннаах, худоһунньук дьон бааллара буолуо.**

●●● Кырдыгынан этгэххэ, төрүттэрибн үчүгэйдик билбэппин... Биэс сааспыттан ыалга иитиллибитим, инньэ ғынан төрүччүбүн эҥин туоһуластабым. Биригэ төрөөбүттэриэм эмиз суохтар. Дьингээх төрөппүттэриэм иккиэн Хоту көһөрүллүүгэ сылдьыбыттар, кэлин бараннар уһаабатахтар. Аһам мин төрөөппүн кытары бараахтаабыт этэ, ийэм сааһын тухары ыанньыксыттаан, онтон Хоту көһөрүллүүгэ сылдьан тымныйан, тыҥа ыарыһах буолан кылгас дьылҕаламмыта.

●●● **Айымньыларгы көрөн олус сэргээтим. Бу ханнык истиилгэ уруһуйдуугунуй? Ордук тугу ойуулуургун ордоруон?**

●●● Миэнэ барыта - дьыл түөрт кэмэ. Мин дьингээх худоһунньук буолбатах буол-

лабым, боростуой үлэ. Улахан уруһуйдууттар тиэхэньик-элэрэ ураты буоллаҕа, кыраасканы кырааскаҕа силбэһиннэрэн, ыраахтан көрдөххө туох даҕаны ураты буолар. Сааһым тухары кырааска муньунабын, ханна түбэһэбин да, ылынан иһэбин. Урут дэлэгэй этэ, билигин наһаа сыаналанна. Биридэ, оскуола-интэринээккэ сылдьан, кылааһынан куоракка барбыппыт. Дьонум кыра харчы биэрбиттэринэн художественнай маҕаһыһыҥа сылдьан биир кыра саквояж аҥарынан кырааска атыыластым. Онуоха басытааталым Константин Сергеевич Постников суумкабын көтөҥөн ылан баран “Хайа, Коля бу туоххунуй?” диин улаханньык соһуйбута, сөбүү бөһөнү сөхпүтэ. Оччотооһу өссө маслянай кыраасканы уруһуйдуу илигим.

●●● **Бэйэҥ ханнык чулуу уруһуйдууттары холобур оҕостоһунуй? Ким айар үлэтин кэрэхсии көрөбүнүй?**

●●● Кырдыгынан киистээбэккэ этгэххэ, былыргы улуу худоһунньуктар үлэлэрин өрүү кэрэхсиirim. Третьяковскай галереяҕа анаан-минээн иккитэ бара сырыттым. Адьас наһылыччы сылдьан кэрийбитим. Мин кумирдарбынан Шишкин, Левитан, Айвазовскай буолаллар. Оттон кэлин олох сайдыбытын кэнниттэн сахаларга даҕаны баар буоллур, Чикачев, Корякин үлэлэрин биһириибин. Уһулчулаах дьон буоллахтара. Кинилэри мин ымсыыра эрэ көрөбүн, тиэхэньикэлэрин үөрэтэбин. Улахан худоһунньуктар уобараһы дьонго-сэргэҕэ олус үчүгэйдик көрдөрөллөр. Мин үлэлэrim судургулар, бэйэм хайдах сатыырбынан, хаартыскаҕа түһэрэбин ол кэнниттэн уруһуйдуубун. Өйбүттэн үлэлэрэмиз быһыһыгар бааллар.

●●● **Ханнык түгэнгэ эйиэхэ ийини, муза киирэрий?**

●●● Ону бу диэммин олох этэр кыаһым суох. Ардыгар түүнүн кытары уруһуйдуубун. Этэлэрин курдук, эмискэ ойон тураат даҕаны уруһуйдуурга обстановка да суох курдук.

●●● **Кизн туттар, сүрэххэр чугас айымньыларгы ханныктарый?**

●●● Оннук диин суох. Биир хартыыһынан уһаабыта нэдиэлэ эҥин курдук уруһуйдуубун. Үксүн хаартыскаҕа көрөр

буоламмын, устуу эрэ курдук буолар.

●●● **Быһа холоон хас хартыыналааххыный?**

●●● Орубуна 60 хартыына баар. Былыргы оҕолорум мастарыскай-балаһан тутан биэрбиттэрэ, сайынны уруһуйдуурбар анаан. Сүүрбэччэ үлэм онно турар, уоннааһылар дьаһыкка хараллан сыталлар.

●●● **Дьэ, оччотугар маннькыйытык күүдүйэн тахсар: эн хартыыналаргынан, айар үлэҥизин дьонго тугу тиэрдэ, кэпсии сатыгыный?**

●●● Дьэ, ити наһаа үчүгэйдик ыйыттын! Сүүрүн толкуйум оҕолорго анаан. Бэйэбинэн холоон этгэхпинэ, кинилэр кыра саастарыттан көрөннөр, сээи диэтэхтэринэ биридэ эрэ туох эмэ тахсар. Киһи бу уруһуйдары көрдөһүнэ бэйэтин бэйэтэ хайдах эрэ байытынар, ис дууһата ырааһыгар, үчүгэйи эрэ толкуйдуур буолар.

● **Ааптар биографиятыттан бэрт кылгастык**

Николай Николаевич Колесов 1945 сыллаахха от ыйын 16 күнүгэр Чурапчы улуусун Хатылы нэһилиэгэр төрөөбүтэ. Төгүрүк тулааһа уол маҥнай 1954 сыллаахха ШКМ-га үөрэнэ киирэр, онтон 1957 сыллаахха оскуола-интэринээккэ үөрэнэ барар, орто оскуоланы 1964 сыллаахха Сылэҥҥа бүтэрэр. Ол кэнниттэн икки сыл Сэбиэскэй аармыйа кэҕкэтигэр сулуспалаабыта. Аармыйаттан кэлээт даҕаны дойдутугар Хатылыга соһуоска оробуочайынан үлэлээбитэ. Бэйэтэ этэринии, сааһын тухары хачыгаар. 40-тан тахса сыл хачыгаарынан үлэлиир. Ханна даҕаны анал үөрэҕи ылбатах худоһунньук. Кини уруһуйдара оҕо сааһын баҕа санаалара буолаллар. 1976 сыллаахха Елена Петровна Соловьева диин бэйэтин нэһилиэгин кыһын кытары ыал буолаллар. Биэс оҕолоохтор. Бары ыаллар, үлэһиттэр. Уонтан тахса сиэннээх, үс хос сиэннээх. Удьуор саҕанар.

●●● **Эдэр көлүөнэ худоһунньуктарга тугу сүбэлээн этэй?**

●●● Баһаларын толороннор элбэхтик үлэлэтинэр. Туох барыта элбэх дьарыктан тахсар. Хас биирдии киһи, худоһунньук тус-туһунан көрүүлээх буолар. Биир бэйэбэр хаһан даҕаны “бу мөлтөх да уруһуйдуут” диин санаа киирбэт. Тоҕо диир эбит буоллаҕа, киһи киһи тус-туска өйдөөх-санаалаах. Аныгы үйэҕэ уруһуйдуур хайысха аһары элбээтэ, ыччаттар, холобур, арааһынай штрихтэринэн граффити эҥин оҕороллор. Кинилэри биир бэйэм хаһан даҕаны кириитик-элээбэппин. Төттөрүтүн, хайыһыбын, кинилэр бэйэлэрин эйгэлэрэ буоллаҕа. Онон хаһан даҕаны сыана быспаппын.

●●● **Биир улахан баҕа санааҥ тугуй?**

●●● Баҕа санаам диин уһуга биллибэт кыраай буоллаҕа. Саамай улахан баҕа санаам “өлүөхпэр диири уруһуйдаабыт киһи” диин. Биир биллэр бөдөн худоһунньук Шишкин, өлүөн биир нэдиэлэ иннинэ киистэтинэн улуу хартыыһын суруйбута. Инньэ диин саныбын... Өссө биир үчүгэй холобуру миэхэ норуодунай суруйааччы Василий Соловьев-Волот Боотур биэрбитэ. Кини, оччотооһу 70-тан тахсыбыт киһи, биир көрсүһүүгэ улахан былааннарын туһунан олус үчүгэйдик

сырдаппыта. Онно мин “көр эрэ, бу киһи төһө даҕаны сааһырбытын иһин, манньк улахан былааннары ылынар эбит” диин санаабытым. Бэйэбэр билигин былааным үгүс, киистэни тутар буоллум даҕаны уруһуйдуохпун сөп буоллаҕа. Быыстапка туруоруу диин миэхэ билигин - ыраахан боппуруос. Быһыл Хатылыга улуустаағы Олонго ыһааҕар киирэр аартыкка туруордубут.

Урукку сылларга уруһуйдуурум абыраан турардаах, хамнас, харчы суох ыарахан сыллара бүрүүкээбиттэрэ. Оччотооһу оскуолалары, уһуааннары дьарыктанар кабинеттары кизгээбэппитим. Саамай улахан үлэбинэн оскуола-интэринээккэ Айыы кыһата буолар. Михаил Дмитриевич Гуляев анаан ынгыран ылан оҕотторбута. Орубуна онно сырыттаһына улахан худоһунньук, Аҕа дойду Улуу сэриитин бэтэрээнэ Петр Терентьевич Карсанаев көрөн баран: “Оо, Коля, дьэ кытаат, илигин араарыма, уруһуйдаа.

Адьас үлэлээ-үлэлээ, син биир дьон-сэргэ сэнээрэр үлэтин суруйуоһун”, – диин албаабыта. Кэлин миигин Борис Неустроев-Мандар Уус эмиэ албаан турардаах, “үөрэҕим суох, бу курдук” эҥин диибиппэр, “адьас санааҕар тугума, эйиэхэ айылҕаттан туох эрэ баар эбит, ону баҕа санааҕын толорон үчүгэйдик дьарыктан” диибитэ. Улахан аат-суол дииһинэн санаабаппын даҕаны, уруһуйга оройуон норуотун маастарын аатын биэрбиттэрэ уонна бу кэлин нэһилиэк кизинин интэриэһиттэрэ. Мин билинни баҕам диин элбэхтэ, үчүгэйдик уруһуйдаан хаалбыт киһи диин. Аныгы үйэҕэ оҕолор улааттылар, сайыннылар, баҕар кэлин дьизэ кэргэн галереятын тэрийиэхтэрин сөп. Холобура, 100-200-кэ үлэ хааллаһына сиэннэргэ, хос-хос сиэннэргэ бара туруо этэ буоллаҕа. Галереяны нэһилиэккэ даҕаны тэрийиэххэ сөп этэ. Бэйэм дьоммор, икки-хас кыыс сиэним үчүгэйдик уруһуйдуулар эбит. Быһыл орто уол улахан кыһа үөрэххэ туттарса сылдьар, саамай кылаабынай уруһуйун экзэммэнин ааспыт этэ. Инникилэрэ бэйэлэриттэн тутулуктаах буоллаҕа.

●●● **Николай Николаевич, кэпсэтинг иһин барба махтал. Айар үлэҥэр ситиһиилэри баҕарабын. Өссө даҕаны сага бырайыактары, хартыыналары кэтэһэбит.**

Хотойтон өрүү хотой төрүүр

Үөрэх-иити. Лүөччүк идэлээх Дьулурхан Дьоллоохоп туһунан сырдатабыт

Сэмэн ЖЕНДРИНСКЭЙ

“Дойду сурахтаах, алаас ааттаах” диэн өбүгэлэрбит бэргэн этиилэрэ баар. Чурапчы нэһилиэгэр элбэх оҕолоох Дьоллоохоптор дьиз кэргэн бэйэлэрин үлэлэринэн-хамнастарынан, уол оҕо ураты иитини ингэрэллэринэн дьон-сэргэ ытыктабылын ылбыт ыаллар.

Алаһа дьиз аҕа баһылыга, Андрей Васильевич, Үөһээ Бүлүү улуунун Боотулу нэһилиэгиттэн төрүттээх. Билигин кини Степан Захаров аатынан Төлөй орто оскуолатын дириэктэрэ, бэйэтин кэмигэр күүскэ бокса көрүнгүнэн дьарыктаммыта, кэлин сахаттан бастааһын саалыы остуол оонньууларыгар спорт маастарын нуорматын толорбута, “Манчаары оонньууларын” кыайыылааҕа, улууска бу спорт көрүнгүн федерациятын салайааччыта.

Алаһа дьиз хотуна, Виктория Семеновна, өр сыллар усталарыгар үтүө суобастаахтык улуус дьаһалтатыгар исписэлиис быһытынан бэрт таһаарылаахтык үлэли-хамсыы сылдьар, оройуонна ытыллар быыбар барыта кини кытаанах хонтуруолун нөҥүө ааһар.

Дьоллоохоптор эһэлээтэр эһэлэринэн Чурапчы улуун, Чурапчы, Хоптоҕо, Сылан, Хатылы нэһиликтэрин Бо-чуттаах олохтооҕо, хомунуус баартыа Чурапчытааҕы салаатын сэкирэтээрэ, саппаас

майора Семен Иванович Никитин буолар.

Дьоллоохоптор түөрт уол оҕолоохтор: Сахамин, Дьулурхан, Арылхан уонна Дархан. Бары уурбут-туппут курдук кытаанах дьиссипилиинэлээх, үөрэххэ, спорка дэгиттэр талааннаах, сахаҕа чаччы кыраһыабай, киһи астына көрөр уолаттара.

Бүгүн биһиги, кураайы алаастан мэнэ халлаанга өрө көтөн тахсыбыт Дьулурханнарын туһунан кэпсэтиэхпит.

●●● **Дьулурхан, эн Степан Макаров аатынан Чурапчы гимназиятын бүтэрэн баран тутатына летнай училищеҕа үөрэнэ барбытын. Ол туһунан кылгастык билиһиннэр эрэ.**

●●● Өссө гимназияҕа үөрэнэ сылдьаммын пилот буоларга

быһаарыммытым. Итинник быһаарыныны ылынарбар куйаар ситимигэр биир Коля Гуляев диэн “Якутия” авиакомпанияҕа иккис пилотунан көтөр уол идэтин туһунан интервьюта күүстээх сабыдыалы онорбута. Ол онно хайдах эрэ, инникитин кэскиллээх, сайдарга-үүнэргэ элбэх кыаҕы биэрэр идэ эбит диэн санаа киирбитэ. Ити уолга бэйэтигэр үөрэнэр сир туһунан туоһулаһан суруйа сылдьыбытым. Ол кэнниттэн үөрэнэр сири бэйэбит куоратпытыгар баарын истэммин, ханна даҕаны соҕуруу ырааппакка чугасты үөрэнэр эбиппин диэммин сыал-сорук туруорумтум.

●●● **Үөрэххэ туттарсаргар итиэннэ үөрэнэр кэмнэр туох ыарахаттары көрсүбүккүнүй?**

●●● Маннай мэдиссиинэ күүстээх бэрэбиэркэтин ааспыт, ол кэнниттэн физическэй, психологическай тургутуулары туораабытым. Доруобуйа чааһыгар олох үчүгэй буолуоха наада эбит, пилоттар медосмотрдара диэн олох атын. Эт-хаан өттүнэн бэйэни кыанар хайаан даҕаны ирдэниллэр, туттарсар кэммитигэр үгүс уол сыыйылыбыта. Психологическай тест 600 боппуруостаах, ону таһынан психиатры, психологы кытары кэпсэтии ытыллар, онно эн толкуйгун, төһө билилээххин, өйгүн-санааҕын бэрэбиэркэлиллэр.

●●● **Маннай мэнэ халлаанга баараҕай сөмөлүөтүнэн көтөн тахсаат тугу санаабыккыны?**

●●● Маннайгы көтүүбүн икки гынан араарыахпын сөп буолуо. Маннай инструкторбын кытары көтүү буолар, оттон иккиһим — соҕотохтуу көтүү. Киһи буолан турангынын син биир долгуйабын, тылынан сатаан ойууламат. Ити түгэннэ бэйэҕэ эрэл үөскүүр эбит, эрдийэбин.

●●● **Эн курдук лүөччүк буолуон баҕалаах ыччаттарга тугу сүбэлиэн этэй?**

●●● Кылаабынайа үөрэххитин кытаатын, эрдэттэн доруобуйаҕы туругун бэрэбиэркэлэнэн көрүнэ сылдьыҥ уонна төһө кыалларынан омок тылын үөрэтэ сатаан диэм этэ.

●●● **Бэйэн үөрэхтээх киһи**

буолан тахсаргар улахан оруолу дьоннугутан ким ылбытай?

●●● Мөбүллэн, таптанан киһи буолан тахсарбар тулаһыҥ дьонум бары улахан оруоллаахтар. “Уол оҕо сүрүө айылҕатынан наар ийэтигэр чугас” дииллэрини, ийэм Виктория Семеновна сылаас өйөбүлэ миигин наар арангаччылыыр. Ыксаллаах быһыыга-майгыга аҕам Андрей Васильевич үөрүө, кини “Киһи киһитэ буол” диэбит тыллара тулаһылар. Ону таһынан идэтигэр саамай наадалаах кытаанах дьиссипилиинэни биэрбит эһэм Сэмэн Уйбаанабыс уһаарыта күн бүгүннэ диэри туһалыр.

●●● **Идэн таһынан атын өссө тугунан эмэ дьарыктанабын дуо?**

●●● Күн аайы эт-хаан өттүнэн эриччилэбин, ону таһынан күүскэ омок тылын үөрэтэн саҕалаатым.

●●● **Билигин ханна үөрэнэ сылдьабыны?**

●●● Санкт-Петербургу куорат гражданскай авиациятын үнүстүүтүн филиалыгар үөрэнэн быраактыкабын ааһа сылдьабын. Иккис кууруһу бүтүрдүм.

●●● **Баҕа санаан туһунан кылгастык сырдат эрэ**

●●● Биллэн турар, үөрэхпин бүтэрэн үлэһит киһи буолуохпун баҕарабын. Ханна эмэ авиакомпанияҕа киирэммин пилот быһыытынан сулууспалам.

Быыбар-2025. Баһылык, дьокутаат дуоһунаһыгар хандьыдааттары билиһиннэрэбит

Сэмэн ЖЕНДРИНСКЭЙ

Балабан ыйын 14 күнүгэр Кытаанах нэһилиэгин олохтоохторо баһылыктарын оттон Сыланга, Диригнэ, Мырылаҕа олохтоох бэйэни салайыны дьокутааттарын талыахтара.

Чурапчытааҕы Киин быыбардыыр хамыйыа, хандьыдааттартан докумуоннары тутар үлэтин түмүктээтэ. Уһуну-киэни суруйа барбакка, нэһиликтэрин баһылык итиэннэ дьокутааттар дуоһунаһыгар кимнээх туруоруммуттарын билиһиннэрэбит:

Кытаанах

Баһылык дуоһунаһыгар хандьыдааттар

Иван Терентьевич Пономарев, 1988 сыллааҕы төрүүх, “Биир ньыгыл Арасыйыа” баартыйаттан

Артур Георгиевич Борисов, 1999 сыллааҕы төрүүх, бэйэтин баҕа өттүнэн

Дьокутаакка хандьыдааттар

- Лена Пономарева;
- Зоя Захарова (КПРФ);
- Михаил Новгородов (КПРФ);
- Гаврил Захаров (Биир ньыгыл Арасыйыа);
- Альберт Собакин (БНБА);
- Иван Собакин (БНБА);
- Григорий Борисов (БНБА);
- Екатерина Скрязина (БНБА);
- Татьяна Лазарева (БНБА);
- Василий Потапов (БНБА);
- Айтилина Пономарева (БНБА);
- Надежда Барашкова;
- Иван Коркин (БНБА);
- Николай Владимиров (КПРФ).

Сылан

Дьокутаакка хандьыдааттар

- Егор Друзыанов;
- Семен Никитин (КПРФ);
- Лидия Сивцева;
- Евдокия Друзыанова;
- Арина Жиркова (БНБА);
- Юрий Протодаконов (БНБА);
- Егор Макаров (БНБА);
- Федор Друзыанов (БНБА);
- Николай Макаров (БНБА);
- Ариан Игнатъев (БНБА);

- Владимир Никитин (КПРФ);
- Ольга Монастырева;
- Марианна Семенова (БНБА);
- Федор Иванов;
- Надежда Нестерова;
- Валентин Дьячковскай (БНБА);
- Юрий Семенов (БНБА);
- Герасим Дьячковскай (БНБА);
- Василий Макаров.

Мырыла

Дьокутаакка хандьыдааттар

- Виктор Илларионов (КПРФ);
- Степан Попов (БНБА);
- Евдокия Сибиракова;
- Лена Яковлева (БНБА);
- Елена Захарова (БНБА);
- Анна Владимировна;
- Сардана Семенова (БНБА);
- Дария Собакина (БНБА);
- Иннокентий Собакин (БНБА);
- Валентина Ефремова (БНБА);
- Мария Федорова (БНБА);
- Анна Бахчанен (БНБА);
- Дмитрий Кривошапкин (БНБА);
- Татьяна Семенова (БНБА).

Дириг

Дьокутаакка хандьыдааттар

- Лидия Данилова;
- Гаврил Собакин (КПРФ);
- Мотрена Маркова;
- Гаврил Кузьмин (БНБА);
- Петр Федосеев (БНБА);
- Василий Посельскай (БНБА);
- Ольга Решетникова (БНБА);
- Владислав Поисеев (БНБА);
- Иннокентий Иванов (БНБА);

- Аял Новгородов (БНБА);
- Иннокентий Корякин (БНБА);
- Варвара Кузьмина (БНБА);
- Андрей Павлов (БНБА);
- Кирилл Пестерев;
- Айал Тарабукин (БНБА);
- Петр Кирсанов;
- Иван Флегонтов (БНБА);
- Дмитрий Хомподоев;
- Александр Романов.

Айылҕа биэрбит дьулуура

Тиэргэн. «Манчаары оонньууларын» призера — Саргылана Бюлтясова

Марфа ПЕТРОВА

От ыйын 7-12 күмнэригэр Таатта ытык сиригэр ытыллыбыт XXII Манчаары оонньууларын Чурапчы улуунун сүүмэрдэммит хамаанда-та уопсай түмүгүнэн 32 очукуону ылан, бэйэтин бөлө-бөр кыайылаах үрдүк аатын ылары ситиспитэ.

Ол курдук, чурапчылар 54 мэтээли ылбытара. Олор истэригэр Болтоноттон төрүттээх Саргылана Бюлтясова баар. Кини 5 килэмэтири 18:38 бириэмэ-сүүрэн, биэтэккэ иккис кэлэн, үрүн көмүс мэтээли ылбыта. Саргылана үс кыталык кыыс күн күбэй ийэтэ буолар. Ону ааһан, уран тарбахтаах асчыт бэрдэ. Эдэр ийэ, сүүрүүк уонна «тортофёя» хайдах хас да дьарыгы дьүөрэллэрин үгүс ааҕааччыларбыт интэриэһир-гир буолуохтаахтар. Бу күн-нэргэ Саргылана Бюлтясованы көрсөн, ирэ-хоро сөһөргөстүбүт.

●●● **Үтүө күнүнэн, Саргы-лаана! Бастаан кэпсэ-тии сиэринэн бэйэн уонна дьиэ кэргэнин туһунан кылгастык би-лиһиннэрэ түс эрэ.**

●●● 1990 сыллаахха Седали-щевтар дьиэ кэргэнигэ соҕотох оҕоннон күн сиригэр көрбүтүм. Сана тутуллубут А.К.Софронов аатынан спорт киинигэр үлэ-либин. Ону сэргэ Медицин-скай колледжка сиэстирэ идэ-тигэр бастакы кууруну этэннэ бүтэрдүм. Оттон тапталлаах кэргэним Айхал Бюлтясов Уһуэ Бүлүүттэн төрүттээх, Чурапчы-таагы баһаарынай чааска ба-йыаһынан үлэлиир. Кини мно-гоборьенан дьарыктанар. 2023 сыллаахха Дыгын оонньуула-рыгар уонна быйыл Манчаары оонньууларыгар мас тардыһы-га кыттыбыта. Үс оҕолоохпут — Сайаана 13, Роза 11, Валерия 9 саастаахтар.

●●● **Спорт умсугутуулаах эйгэтигэр хайдах кэл-биккини?**

●●● Спорт кэрэ эйгэтигэр улахан кылаастарга тахсан баран, сыстан барбытым. Мин Болтоно орто оскуолаты-гар үөрэммитим. Оччолорго

үөрэнээччилэр «Эрэл» диэн ГТО курдук нормативтары туттарар этибит. 10-с дуу, 11-с дуу кыла-аһы бүтэрэбэр, онно кыттан кыайбытым. Онтон ыла учуу-талым Анна Васильевна Нов-городова ылсан, дьарыктаан, араас таһымнаах күрэхтэргэ кытыннарар буолубута. Оскуо-ланы бүтэрэн, Чурапчытаагы спорт институттар сүүрүү хай-ысхатыгар тренер-преподава-тель идэтигэр үөрэнэ кириби-тим. Салгыы магистратурабын ситиһиилээхтик бүтэрбитим. Устудьоннуур кэммэр үөрэхпэр охтон, дьарыкпын тохтоппутум. Онтон баҕа өттүбүнэн 2013 сыл-лаахха Екатерина Константи-новна Драгуновага дьарыкта-нан саҕалаабытым. Ол эрэри утуу-субуу оҕолонон, 2016 сылтан тохтообокко дьарыкта-на сылдьабын. 2021 сылтан ти-риэньэр Татьяна Юрьевна Жи-ркова салалтатынан эрчиллэбин.

●●● **Элбэх оҕолоох ийэ буо-**

лаһын, хайдах бириэмэ булан дьарыктанаһын?

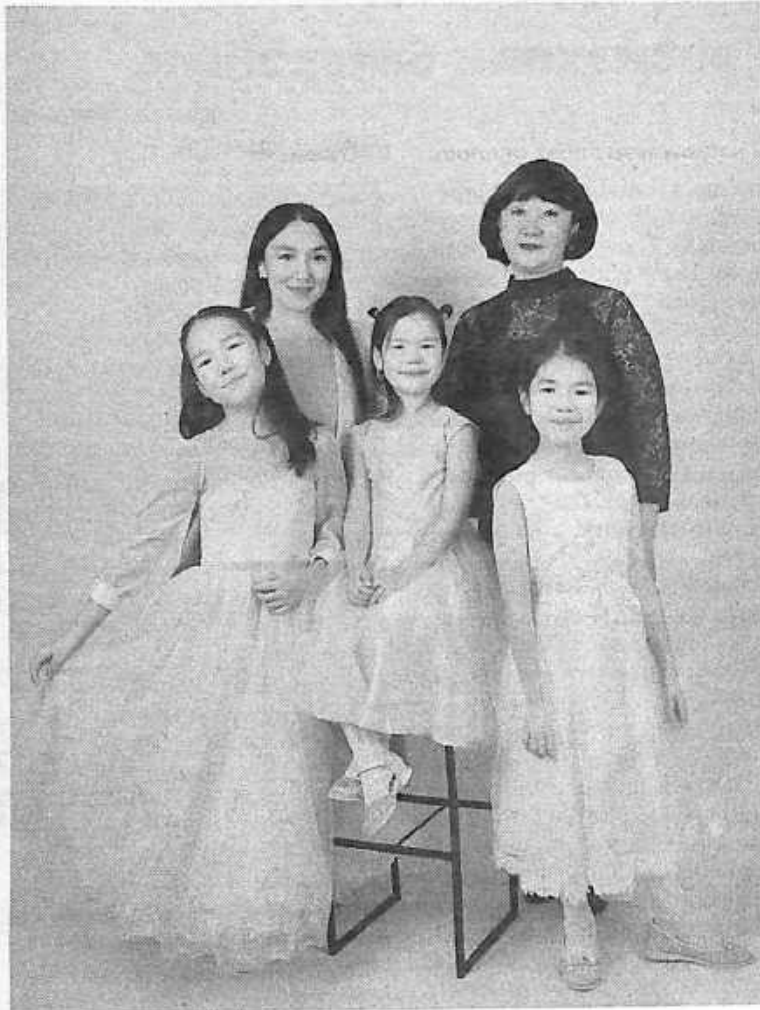
●●● Үксүгэр эбиэт кэмигэр эбэтэр үлэ чааһын кэнниттэн бириэмэ аттарынан дьарыкта-набын. Оҕолорум кыра эрдэх-тэриттэн сүүрэр буоламмын, үөрэммиттэр. Ону таһынан дьоммут баар буолан, кинилэр дьарыктанар кэммэр оҕолор-бун көрөн-истэн көмөлөһөллөр.

●●● **Сүрүн ситиһиилэргит-тэн, баһаалыста, сыр-дата түс эрэ.**

●●● Сыл аайы өрөспүүбүлүкэ-тээҕи күрэхтэргэ ситиһиилээх-тик кыттааччыбын, 2-с, 3-с миэстэ буолааччыбын. Миэхэ 1-кы миэстэ ыараханлык кэ-лээччи. Ол да буоллар хомой-боппун, күрэхтэһии диэн ким кими туохха эмэ баһыйарын быһаарсыы оолаһа. Сүрүн ситиһиилэригэр билиһин-нэрдэххэ, 2016 сылга Влади-восток энэр Артем куоракка ытыллыбыт Уһук Илиини кросс күрэхтэргэ 4 килэмэтиргэ сүүрэн, 2-с миэстэ буолбутум. Былырын, 2024 сылга Казань куоракка марафон дистанция-тыгар спорт маастарын канди-датын нуорматын толорбутум. Дьокуускайдаагы полумарафон 21 км. дистанциятын абсолют-найыгар 3-с миэстэ буолбутум. Онтон быйыл Манчаары оон-ньууларын таһынан, Дьокуу-скайдаагы полумарафон 5 км. дистанциятын абсолютнайыгар 1-кы миэстэ буоллум.

●●● **Күүстээх дьарык кэн-ниттэн экин-си-ингин хайдах чөлүгэр түһэрэһин?**

●●● Саас биир ый устата хо-муурга Киргизияга эбэтэр Ки-словодскайга барааччыбыт. Онно спортсменнары массажка, баан-ныкка сынньатааччылар.

●●● **Кулинария эйгэтигэр киридэххэ, хаһаангыт-тан торду сөбүлээн астыгыһын?**

●●● 2012 сылтан бастакы кыыспын оҕолонуохпуттан астыгыһын. Оччолорго птиче молоко, бисквит этэ, кириэм-гэр арыы, сгущенка туттуллара. Онтон мастика муодата кэлэн, оҕолор төрөөбүт күннэригэр анаан араас персонажтардаах тортары хамаатык сакаастыыр буолбуттара. Төһө сатырбынан сакаастааччы баҕатынан киэр-гэтэбин. Сырнай-сливочнай ки-риэмнээх, араас начынкалаах, толору отоннордоох тортары сөбүлээн оҕоробун. Ону сэргэ кыыска сөптөөх оруосабай ту-ортары буһарарбын ордоробун.

●●● **Бу дьыалаһынан «само-занятай» буолаһын дуо?**

●●● Оннук статустаахпын, ол иһин төрөөбүт күннэргэ, үбүлүөйдэргэ, уруу киэһэлэ-ригэр, малааһыннарга толору сакаас ылааччыбын.

●●● **Оҕолорун ордукханык тортары сөбүлүүллэр?**

●●● Кыргыттарым баста-ан сизэбэттэр этэ, билигин кэ-миттэн кэмигэр сакалааттаах эбэтэр медовой тортары онот-торооччулар.

●●● **Чугастыгы былааннар-гыттан сырдата түһүөн дуо?**

●●● Атырдыах ыйын 17 күнүгэр тириэньэрим Татьяна Жиркова аатыгар Мэнгэ Хаҥа-ласка күрэхтэһии ытылла-ра былааннаар. Онно иккис кыыспынан кыттаары бэ-лэмнэнэ сылдьабыт. Мин 5 км. уһунна сүүрүөхтээхпин, кыһым 1 км уһунна холонон көрүөхтээх. Ону таһынан бу ый бүтүүтэ Арасыйыа чемпиона-тын иһинэн аан бастакытын

Олонхо марафона Дьокуускай-га ытыллыаҕа. Манна 8 км сүүрэн көрүөм уонна сынньа-ланна барыахтаахпын.

●●● **Иллэн кэмнитин хайдах атаарааччыгы-тый?**

●●● Куруук бириэмэ экири-титэ буолааччы. Кэргэним Айхал Бюлтясов эмиз бэйэтэ спортсмен буолан, миигин куруук өйдүүр, өйүүр. Кыргы-тарым кыра эрдэхтэриттэн самостоятельной буоланнар, ас да астаһан, иһит да сууй-сан көмөлөһөллөр. Ол иһин ба-рытын ситиһэбин. Иллэн кэм көһүннэҕинэ, дьиэ кэргэнинэн киинэ көрөрбүтүн, оҕолор сөбүлүүр астарын астырбы-тын ордоробут.

●●● **Улуус ааҕааччылары-гар уонна эдэр ийэлэргэ баҕа санаан?**

●●● Бастатан туран, таптал-лаах кэргэммэр, тириэньэрдэ-рэр, эбэлэрбитигэр махталбын тиэрдэбин. Ааҕааччыларга чөл туруктаах буоларга, эти-си-ини чэбдигирдэргэ спорду-нан дьарыктанын, элбэхтик хаамын, чөл олоҕу тутуһун диэн сүбэлибин уонна бу олоххо саамай кылаабынайы — дору-обуйаны! Оттон эдэр ийэлэр-гэ күннээҕи олохтон дьолло-охпун диір түгэни буларга үөрэнин. Хас биірдии үүнэр күнүгүн үөрүүнэн атаар-га, инники былааннаргытын олоххо киллэрэргэ кыһаллыг уонна күнгэ биір-икки чааһы бэйэҕит сөбүлүүр дьарыккы-гар уурун диэн сүбэлибин.

●●● **Саргылаана, кэпсэтииг иһин махтанабын уонна ыра санаан туоларыгар, ылыбыт дьыалаларыг ситиһиилээх буолары-гар баҕарабын.**

“Төрүт түөлбөм төлкөтө – 2025” өрөспүүбүлүкэтээҥи форумна

Кэпсиэхпин баҕарабын. Атырдыах ыйын 1-2 күннэригэр Аммаҕа үһүс өрөспүүбүлүкэтээҥи ТОСстар форумнара ытылынна

Атырдыах ыйын 1-2 күннэригэр Амма улуунун киинигэр Аммаҕа “Төрүт түөлбөм төлкөтө – 2025” үһүс өрөспүүбүлүкэтээҥи ТОСстар форумнара ытылынна. Форумна 8 улуустан: Кэбээйи, Сунтаар, Таатта, Мэнэ Хаҥалас, Горнай, Чурапчы, Нам, Амма улуустарын уонна Дьокуускай куораттан ТОС салайааччылары, актыбыыстар, 120-тэн тахса киһи кыттыны ылла.

Чурапчыттан “Куоҕалы” ТОС салайааччыта Федора Седалищева, саҕа тэриллит “Ситим” ТОС салайааччыта Михаил Данилов уонна “Ньидьили” түөлбө салайааччыта Туйаара Осипова, “Центральнай” ТОС-тан Наталья Захарова, “Хадаар нэһилиэгэ” тыа сиригэр түөлбөтүн дьаһалтатын баһылыгын солбуйааччы Перизат Дьячковская, Болтонготтон “Харбала” ТОС чилиэнэ Диана Павлова, Мугудайтан “Ситим” ТОС бэрэсэдэтэлэ Ульяна Варламова, Чакыртан баһылык Константин Лебедев салайааччылаах бөлөх кыттыны ыллыбыт. Биһиги Чурапчы улуунугар олохтоох көбүлээһини сайыннарар агентво консультана Айсен Макаров салайан илдьэ сырытта.

Форум икки күн Федот Потапов аатынан Амматааҕы норуот айымньытын дьиэтигэр ытылынна. Фойеҕа олоххо кирибит бырайыактар улахан быыстапкаларга турда. Бары кыттыбыт ТОСстар бэйэлэрин быыстапкаларын дүүллүүр сүбэ иннигэр көмүскээтилэр. Биһигитэн дүүллүүр сүбэҕэ Федора

Чурапчы дөлгөссийэтэ.

Седалищева үлэлээтэ. Бастакы күн бырайыактары суруйан Граннары ылыыга үлэлээһин, ханнык Граннарга кыттыахха сөбүн, үбү-харчыны тарды туһунан, сайаапканы биэриигэ ханнык сыһалар-алҕастар тахсалларын туһунан сиһилии кэпсээтилэр, олохтоох көбүлээһини сайыннарар агентволар үлэлэрин сырдаттылар. Бу улахан форумна СӨ Ил Дарханын уонна бырабыталастыбатын дьаһалтатын бэйэни салайыныы

департаменттан, ыччат министиэристибэтиттэн, СӨ уопастыбаннай палататыттан, Амма улуунун дьаһалтатыттан, СӨ ТОС-тарын ассоциациятын бэрэсэдэтэлэ Ксения Васильева уо.д.а. кыттыны ыллылар.

Бисэ чаастан киһэ Амма нэһилиэгин грант ылбыт сквердэригэр, балаһааккаларыгар уонна кэрэ миэстэлэринэн, музейдарыгар экскурсияҕа сырыттыбыт. Амма нэһилиэгэр барыта 14 түөлбө баар. Бастакы

сылдыбыт түөлбөбит – “Алаас”, Амма нэһилиэгин биир бастыг үлэлээх түөлбөтэ. Салайааччынан анестезиолог-быраас Табуанов Петр Валерьевич үлэлээн кэлбит. Манна оҕолорго аналлаах олус үчүгэй онгоһуулаах балаһаакка тутуллубут. Сылын айы Амма нэһилиэгин түөлбөлэрэ олохтоох көбүлээһини өйүүр бырагыраамаҕа (ППМИ) кыттан, кыайан олоор түөлбөлэрин тупсарыыга үпхарчы киллэрэллэр.

Амма нэһилиэгин биир улахан ситиһиитинэн 2024 сыллаахха “Тэтим” түөлбө (салайааччы Анатолий Георгиевич Федоров) “Комфортная среда” диэн федеральнай бырагыраамаҕа кыттан, Калуга куоракка тийэн бырайыагын көмүскээн, кыайан 50 мөлүһүн суумалаах Граны ылбыта буолар. Билигин “Тэтим” паарка тутуутугар, үлэ-хамнас күүскэ бара турар. Бу тутуу 2026 сыллаахха үлэҕэ кириэрэ былааннаар. Амма нэһилиэгэр 4 ТОСка эр дьон бэрэсэдэтэлэнэн үлэлиллэр эбит.

Горнай улуунун Бэрдьигэстээх уонна Амма нэһилиэгэтин ТОСстара федеральнай да, өрөспүүбүлүкэ да таһымнаах бырагыраамалар чэрчилэринэн грант ыларга ситиһиилээхтик үлэлиллэр. Бу нэһилиэгэтигэр дьаһалталарыгар бырайыак суруйууга анал исписалистэр көрүллэннэр, кинилэр түөлбөлэри кытта ыкса ситимнээхтик, таһаарылаахтык үлэлээн ситиһи кэлэр эбит.

Иккис күн “ТОС – франд-райзинг” диэн ТОС социальнай көбүлээһинин бырайыактарын көмүскээһин куонкурса ытылынна. Барыта 15 бырайыагы иһиттибит. Бу куонкурса биһиги улуустан Чакыр нэһилиэгиттэн “Ыл тыына – төрүт ситим” бырайыагынан Александра Кириллина, “Начни с себя: путь к устойчивому будущему” экологической хайыскалаах бырайыагынан Хадаартан Перизат Дьячковская уонна Чурапчыттан “Куоҕалы” ТОСтан “Аҕа – сүрүннүүр күүс” бырайыагынан Федора Седалищева кытыннылар. Кыайылаабынан, форумна кэлбит бары кыттааччылар куоластааһыннарын уонна дүүллүүр сүбэ быһаарытынан, Таатта улууттан “Теплица” ТОС буолла.

Форум түмүгүнэн резолюция ытылынна. Эһиил ТОС өрөспүүбүлүкэтээҥи форума Дьокуускай куоракка ытыллар буолла. Форумна кэлбит дьон “Амгинская станция юных туристов” турбаазага түһэ сырыттыбыт. Киһэтин доҕордоһуу сыһыанан киһэтэ буолла, көтөөх, көрдөөх спортивнай күрэхтэһиилэр, култуурунай тэрээһиннэр ытылыннылар.

“Төрүт түөлбөм төлкөтө – 2025” форум кыттылаахтара бу улахан өрөспүүбүлүкэтээҥи тэрээһинтэн астынан, элбэх саҕаны билэн, уопут атастаһан, атын улуустар ТОСстара хайдах үлэли олороллорун билсиптэн, сэнээрэн кэлибит. Биһиги ыраах айаҥна илдьэ сылдыбыт суоппарбытыгар Владимир Матвеева улахан махталбытын тирээбит.

Наталья Захарова

Икки ийэ

Төгүрүк иэдэстээх ый халлаан устун аа-дьуо мөлбөйө устарын Натааһа түннүк нөнгө одуулаан, утуйбакка сытта. Манньык ыйдангалаах түннүргэ утуйар уута ыһыллан хаалааччы. Ордук урукку олобун, оботун, тапталын таннарбыт киһитин санаатабына, сүрүбэ нүөлүбүтүнэн барар...

Натааһа Өндөрөйдүүн оҕо саастарыттан бииргэ оонньоон улааппытара. Ыраас таптал иэйиитин билбиттэрэ. Өндөрөй аармыйаттан сулууспаалаан кэлбит дьылыгар ыал буоларга сананан, холбоспуттара. Оннук буолуохтаабын да курдуга. Ким да онно соһуйбатаҕа. Уруу бырааһынныгы күһүн тэлгэхэлэригэр онгорбуттара. Натааһа дьүөгэтин Дааһынканы арыалдыттыырыгар көрдөспүтэ. Ол сабана киниттэн ордук чугас дьүөгэтэ суохха дылыта...

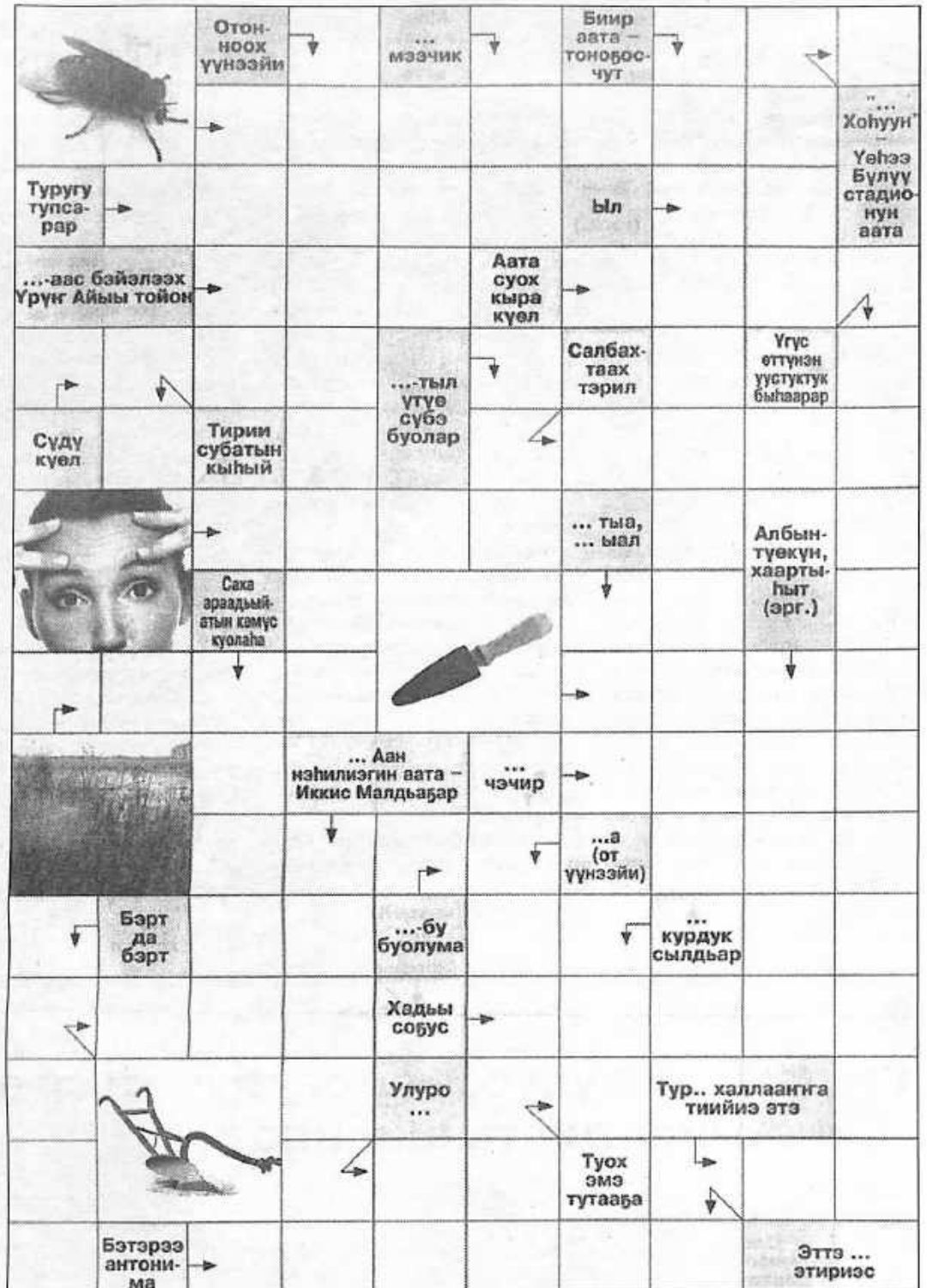
Ыал буолбуттара хаһыс да сыла буолла. Ол тухары оҕоломмокко, Өндөрөй санаата түһэн, кэргэнигэр тэйэ быһыытыда. Биир сарсыарда Натааһа сүрүбэ тоҕо эрэ өлөхсүйэн, хотуолаабытынан уһугунна. Бэһэһэ оннук айылаах атын аһы аһаабатаҕа. Арай, Дааһынка ыалдыттыы кэлбитигэр алаады астанан, сүөгэйгэ ымнаан сизбиттэрэ. Онно да, туох буолуодай? Килиэпкэ тиксибэтэбинэ, алаадыланар этэ буоллаҕа. Дааһынка кэпсээнэ элбэх буолла, дэриэбинэ бүтэһик хобун-сибин барытын көрөн турбут киһи курдук, аһы олонорон кэпсээн ыллангнатта.

Натааһа хотуолуура ааспата. Күн аайы ыарыта өссө бэргээн иһэргэ дылы. Инньэ гынан, балыһаҕа иһин көрдөрүнэ оройуон киинигэр барда. Сарсыардаангы оптуобуска анныһан, нэһиилэ кыбыллан кирирдэ. Балыһаҕа тийибитэ, дьахталлар бырааска учараттаан ырааппыттар. Эбиэттэн киһэ эрэ киһи тиксииһи. Онон күнэ бүтэр буолбут. Кэмниэ-кэнэбэс, учарата дьэ кэлэн, кэбинизэккэ кирирдэ. Быраас көрөн-истэн баран: "Сотору кэминэн ийэ буолууһукун", -диэн эппитигэр, Натааһа өр кэтэспитин истэн, үөрүүтүтэн мэйиитэ эргийэн, хараҕа ирим-дырим баран ылла. Атаҕа сири билбэт буола үөрэн, кэбинизтэн табыста. Быраас: "Сотору кэминэн ийэ буолууһукун", -диэн эппитэ кулгааҕар иһиллэн турар. Ол онтон туох эрэ дыкти сылаас дьоло дуу, үөрүүтэ дуу иһигэр олохсуйбут курдук буолла. Иһин түгэбин икки ытыһынан сэрэнэн бигээн, имэрийэр. Өндөрөйүгэр үөрүүлэх сонунун кэпсээри дьэтигэр тиэтэйдэ. Натааһа дьэтигэр кирибитэ — дьүөгэтэ Дааһынка кэлэн Өндөрөйдүүн чэйдэһэ олонор эбит. Төһө да, үөрүүтүн кэпсии охсубун баҕарбытын иһин, син туттунан, кэпсээбэтэ. Дааһынка ону иһиттэ да, ол күн дэриэбинэ иһин толороро биллэр. Ол иһин, кини барбытын кэннэ биридэ кэпсээтэ. Киһитэ итэбэйбэтэхтии Натааһа сирэйин-хараһын одуулаата. Кырдыгы этэр дуу, эбэтэр эмиз алҕаһы кэпсии турар дуу диэн саарбах-

таабыта хараҕар көстөн ааста. Хаһан эрэ эмиз ыарахан буоллум диэн эппиттээҕэ да, алҕас этэ. Онон үөрбүтэ да, хомойбута да биллибэтэ.

Натааһа иһэ ый аайы биллэ төкүнүйэн истэ. Оҕолоно балыһаҕа кириэхтээх күнэ чугаһаатар чугаһаан, эрдэтинэ таһаһын-сабын кыралаан бэлэмнэммитинэн барда. Этэнгэ буоллабына диэн-оҕо таһаһын атыылаһарга туспа харчы урунна. Аҕыйах хонугунан талыта кириэн, Өндөрөйдүүн оройуон киинигэр киридилэр. Натааһа санга ыарытыһан эрэр буолан холку собуһ. Көннөрү кыратык ынчыктаан ылар да, ол аахсыллыбат буоллаҕа. Бастаҕы оҕолонуута буолан, талыта уһун-киэн буолла. Талыта диэн-нэрэ быһыта кымаахтаан, сүрдээх ыарыы буолар эбит. Үһүс күнүгэр дьэ, оҕолонно. Ону да, ыараханна. Оҕото төрөөт да ытаабакка, "ууга-уокка" түһэрэ сырытта. Көбөрө өлөн кэлбит оҕоҕо быраас тыын киллэрэ сатаан кып-кыраһый киһи түөһүн араастаан баттылаан, сахыйан ылла. Кэтэспит санааҕа, балайда өр буолан баран биридэ, оҕо иһиллэр-иһиллэбэттик, сэниэтэ суохтук, ытаан кыкынаата. Тыын ылбытыгар, сирэйэ тэтэрэ быһыытыда. Онуоха "кыыстан-нын" - диэт, быраас оҕону таһаска суулаан, ханна эрэ түргэн үлүгэрдик илдьэ барда. Натааһа оҕотун үчүгэйдик көрбөккө да хаалла. Ытырыттан иһиттэхэ, туга эрэ мөлтөхтөөх быһыылаах. "Оҕом сыһына, өлүмэ эрээ..." -диэн таһараттан көрдөһө сытта. Икки күн устатата оҕотун эмтэрэ аҕалбатылар. Кэтэстэххэ күн-дьыл аһан биэрбэтин! Үһүс күнүгэр быраас Натааһаны дьэ, ыгыран ылан кэпсэттэ. "Оҕон ыйааһына улахан буолан төбөтүгэр эчэ-йиилээх төрөөбүт. Билигин анал балаатаҕа сытар. Хаанын анааһына күн аайы мөлтөөтөр мөлтөөн иһэр, кыраадыһа түспэт. Онон тугу да эрэннэрбэппит. Үс күнү тулуйуон наада. Тыыннаах хааллабына, сааһын тухары ин-бэлиит буолуо. Онон эрдэтинэ аккаастаһааххын сөп", -диэбитигэр, быраас сангата ырааттар-ыраатан барда. Оҕолоноругар хаана элбэх баран, бэйэтэ да нэһиилэ сылдыара. Онон хараҕа харангаран, мэйиитэ эргийэн, байааттаннаан ылла. Мөлтөх оҕо төрөөбүтүн биллэр да, үс күн диэн болдьохтообуттара эчи, кытаанаһын! Тустаах дьонго ыараханна!

Натааһа дьэтигэр оҕото суох табыста. Төһө да, хас да күн аастар, оҕо мөлтөбүн курдук мөлтөх. Быраастартан ыйыталастахха, туох да эбилли суох дииллэр. Онон Өндөрөйдөөх Натааһа ыар санааҕа ылларан сырыттылар. "Оҕобут өлөрө буолуо. Туруга мөлтөх. Үлэтин, сытар сирин толуктуйдуу сылдыһын", -диэн аһаҕастык эппиттэрэ. Натааһа күнү быһа ытаан эрэ тахсар. Сэниэтэ суох бэйэтэ аһаабакка, утуйбакка өссө иэдэйдэ. Санаата барыта-оҕотугар. Билэр-билбэт таһараларыттан барыларыттан ааттаһан көрдөһөр. "Оҕобун саатар тыыннааҕар көрбөккө хааллым", -диэн

«Сканворд: тэрийээччи ИП Данилова М.А. «ТААЙ сахалыы сканворд 9» ылылынна.

Хаһыат 30 нүөмэригэр тахсыбыт сканворд эппиэттэрэ. **Туруору:** бу, Алдан, от, дыабады, ыы, таай, Аран, Дырай, ыала, тыла, аҕалар, палаата, кыбака, алы, аҕыс, ымыһа, хан, ыт. **Сытыары:** дыбака, ханыы, дабыдал, бадьыыр, ый, ыа, кыталык, аһа, па, дьай, табах, акын, кырынаас, ас, ламут.

айманар. Ый курдук буолан баран оҕону төрөлүтүнэн куораттагылар. Натааһаны оҕо балыһатыгар ылбатылар. Онон, тастан сылдыан, күн аайы балыһа аанын манаан, бырааһын кытта билсэ-көрсө сатыыр. Ол тухары "тупсуу суох" -диэн этэллэрин уларыппаттар.

Икки ый ааспытын кэннэ оҕону балыһаттан дьэ, таһаарар буоллулар. Сордоон-мунгаан, син бэттэхтэстэ диэн, "тэллэх" саҕа халыг кумааһыны толорон биэрдилэр. Киһи тугу да илэн ылбат гына элбэх ыарыһы суруйбуттар. Бу быыкаайык санга төрөөбүт барахсанга! Натааһа кып-кыра оҕотун бастакытын түөһүгэр сыһыары тутан көтөхтө. Аны былдыан ылаахтара диэбиттии, бырааһын диэки эрэммэтэхти көрдө. Оо, бу үчүгэйн, бу минныгэһин! Сылааһын, сымнааһын, түөһүн иһэ толору дьолунан туолла.

Суутун арыһан көрбүтэ-кып-кыраһый киһи аһаары уоһа мэрбэһнээт, ытаан бэбээр-дэ. Аччыктаабыт быһыылаах, аһатыан аны, эмиийин үүтэ уолбута ыраатта. Бачча кыра киһи ынах үүтүн иһэрэ эрдэ курдук. Онон биир эмэ эмиийдиир ийэни кэпсэтэн көрбүт киһи диэн санаа охсуллан ааста. Дьэилэригэр кэлбит түөнүгүгэр оҕо барахсан бороһуок үүтү сирэн, изрийэн туран ытаата. Саахардаах ууну кыратык ыймахтаат, эмсэбин тыбыран иһэр. Инньэ гынан, аны туспа түбүккэ түстүлэр. Биир үтө күн, дьүөгэтэ Дааһынка кинилэргэ күүлэйдии кэлэ сырытта. Куоракка олонор баран, дойдутугар төттөрү көһөн кэлбит эбит. Этиргэн бэйэтэ биллэ дьүдэйдит. Санга төрөөбүт оҕону көрөөт. "Мин кыһыһым эмиз манньык курдук буолуо..." -ди-ди-и ийиитигэр ылла. "Дааһынка, ол хаһан оҕолоно охсубуккунуй?" -диэн Натааһа

оҕо үүтүн бэлэмнии сылдыан, ыйыппытын бэйэтэ да билбэккэ хаалла. "Икки ый курдук буолла", -дьүөгэтэ сүрүбүн бааһын таарыйтаран, уйадыһан, хараҕа ууланна. Арыһыда уоскуйан баран, кистии сылдыһыт кистэлэһин кэпсээтэ. Соторутаабыта кыыс оҕоломмота, табыллыбатах. Оҕото төрүүбүтүн уоһугар, таһалайыгар "волчья пасть, заячья губа" -диэн улахан итэ-бэстээх төрөөбүт. Киһитэ ону истэн: "Чиччик оҕону хааллар! Чэһкээйи онгостума!" -диэбитигэр, төрүүр дьэбэ быраһан тахсыбыт. Кимтэн да оҕолом-мутун эппэтэ. Көннөрү, "биир киһи баар этэ" -диэн кэбистэ. Натааһа кыһыһын аһааары бытыылкалаах үүтү туппутунан кэлбитигэр, Дааһынка түөһүн арыһан, оҕону эмиий-дээбитинэн барда.

Римма Корякина - Хотууна
Салгыыта бэчээттэниэ.

Күндү киһибит, сүрэхпитигэр өрүү бааргын...

Күндүтүк саныыр эдьийбит, күн-күбэй ийэбит, тапталлаах эбэ, хос эбэ, үлэ, тыыл бэтэрээнэ, Тааттаттан төрүттээх Чурапчы олохтооҕо **Иванова (Массина) Парасковья Степановна** ыарахан ыарыыттан орто дойду олобуттан букатыннаахтык барбыта бу дыл атырдык ыйын 10 күнүгэр биир сыла туолар.

Эдьийбит, ийэбит 1934 сыллаахха бэс ыйын 25 күнүгэр „Өргөнөөх“, диэн алааска күн сиригэр төрүт. Аҕата Массин Степан Радионович, ийэтэ Лопатина Акулина Кузьминична, колхуостаах дьизэ кэргэнгэ үһүс оҕо этэ. Аҕата эдэр сааһыгар өлөн, тулаайах хаалбытара. Ийэлэрэ колхуоска ыанньыксыттыыр буолан, кыра эрдэбиттэн ийэтин батыһа сылдьан үлэбэ үөрэммитэ. „Мин сэрии кэмнэригэр 7-10 саастаахпар ийэбэр көмөлөһөн, ынах этэрэн, этэттээн сайынын ныйраһы хомуйан, кии мунуһан түптэ оҕорон, дьизэ ис-тас үлэтин толорон, уокка оттуллар амынныыр бэлэмнээн, пиэрмэ үлэтин билэ улаппытым, көмөлөһөн атаарбытым,“ — диэн кэпсиирэ.

Ийэтэ Акулина Кузьминична иккистээн кэргэн тахсан кытыы учаастакка көһөн барбыттары-

гар, оскуолаба киирэр буолан эдьийигэр Анастасия Степановна ытык Күөлгэ хаалбыта. Эдьийиэ Настя, оччолорго санга ыал буолан, туспа олороро. Эдьийигэр көмө буолан, ытык Күөл 7 кылаастаах оскуолатын бүтэриэр диэри кинилэргэ олорбута.

Оскуола кэнниттэн Тааттатааҕы сибээс узелыгар телефонистканан үлэтин саҕалаабыта. Ол кэмнэргэ Тааттатааҕы норуодунай театрга драм куруһуокка дьарыктанан испэктээктэргэ оонньообутун кэпсиирэ. Ордук „Сайсары“, драмаҕа Мүлдьү уол оруолун толорбута дьон сэһэриитин ылбытын астына ахтара.

1964 сыллаахха Чурапчы почтатыгар үлэли кэлэр уонна аҕабытын, Хатылыттан төрүттээх Иванов Владимир Николаевичи, көрсөн, сөбүлэһэн, алаһа дьизэ туттан, аал уоту оттон, сүөһү-ас ииттэн, 6 оҕону күн сиригэр көрдөрөн, үөрэттэрэн-ииттэн, устар олох оломун таба тайанан, бигэтик илин бас ытыктанар ыала буолан, эйэ-дэмнээхтик 42 сыл олорбуттара.

Эдьийбит, ийэбит олус минньигэс астаах, ыалдытым-сах, элэккэй, кыраттан да үөрүннү-

эн майгылаах, чугас дьонулар куруук көмөлөһөр мөккүөрдээх үтүө киһи этэ. Оччотооҕу кэмгэ төһөлөөх элбэх ыалдыты, хоһону минньигэс аһынан күндүлээн, сылаастык хоннорон атаарбытын биһиги бэркэ билэбит.

Чурапчыга медсестэрэ кууруһа аһыллыбытыгар, онно киирэн үөрэнэ сылдьан балыыһага регистраторынан үлэлиир. Сытыы-хотуу, салайар үлэбэ дьобурдааһын болбойон көрөннөр, 1-кы нүмэрдээх дьааһылаҕа сибээсдэһиинэн аныллар. Манна үлэли сылдьан сүүрэн-көтөн, кэпсэтэн уунан ититиллэр систэмэни холботторбута. Дьааһыла ис-тас өрөмүөнүн, оҕо оонньуугар аналлаах балаһааккатын онотторбута.

Онтон ыла 30-ча сыл оҕо иитиитигэр „Кэскил“, „Мичил“, уһуһааннарга медсестэрэрэн, иитээччинэн, кэлин пенсияҕа тахсан баран завхотунан үтүө суобастаахтык үлэлээбитэ. Ол туоһунан элбэх махтал суруктара, наҕараадалара, түөскэ иилиллэр анал бэлэһэлэрэ буолаллар.

Нэһилиэккэ ытыллар бары дьаһалларга, зоналар икки ардыларынааҕы күрэхтэргэ, күнсийэрдэргэ актыыбынайдык кытара.

Икки сезон устата Чурапчы нэһилиэгин дьокутаатынан талыллан, таһаарылаахтык үлэлээн дьон ытыктабылын, махталын ылбыта.

1996 сыллаахха „Мичил“, уһуһаантан үлэлээн бүтэн, уларыта тутуу бириэмэтигэр олобу кытта тэнгэ хардылаан Евдокия Санжееваҕа, кэлин кыһыгар Шураҕа 10-тан тахса сыл продавецтынан үлэлээн атыһыт бэрдэ буолбута.

Эдэр эрдэбиттэн бүппэт түбүктээх үлэтигэр быыс булан иистэнэр, быысапка анньар дьарыктаах этэ. Бэйэтигэр, балтыларыгар былааччыа бөҕө тигэрэ. Барыбытыгар маскарата онороро. Бэйэтигэр тиктибит маскаратайынан хайаан да миэстэлэһэн үөрэн-көтөн кэлэрэ. Биһиэхэ, оҕолорго, ахсыбытынан хартыына быысапкалаан, өйдүү-саныы сылдьарбытыгар бэлэх хаалларбыта.

Кэлин улахан уолун Афоняны уонна кэргэнин Владимир Николаевичи утуу-субуу соһуччу сүтэрэн, улахан охсууну ылан, курус санаатын хоһоонго тиһэн суруйан саҕалаабыта. Салгыы айар талаан умсулҕаныгар ылларан барыта 250-ча хоһоонноох. Онтон 3 хоһоонугар Александр Дмитриев-Таммах уонна 1 хоһоонугар Люция Бандерова-Слепцова матыып айаннар, ырыа гынан көтүппүттэрэ. 2019 сыллаахха хоһооннорун хомуурунньугун 2

книгэ гынан таһаатарбыппытыгар олус үөрбүтэ. Хоһоонноро „Кыым“, „Саҥа олох хаһыаттарга“, „Кистэлэн күүс“ сурунаалга бэчээттэммиттэрэ. Ону таһынан „Чурапчы айар кут“, түмсүү хомуурунньуктарыгар, „Чурапчы-уран тыл биһигэ“ антологияҕа кирибиттэрэ. Ийэбит хоһоонноро, ураты сырдык ийиһилээх айымньылары тиэмэтэ киэн, дириг ис хоһоонноох, үгүстэрэ кэнчээри ыччакка алгыс тыллара этэр аналлаахтар.

Тапталлаах эдьийбит, ийэбит, сирдээҕи олоххун сирдээхтик олорон, бар дьон, оҕо-аймах сайдарын туһугар суолталааҕы онорон дьоннор, биһиэхэ оҕолорго, сизэнэргэр холобур буолан өйбүтүгэр-сүрэхпитигэр куруутун баар буолуон.

Балтылара Анастасия, Полина уонна оҕолоро.

Студенты из улусов смогут учиться в колледже «Синергия» дистанционно

Якутский колледж «Синергия» активно поддерживает абитуриентов из улусов. 30% студентов, обучающихся по программам цифровых профессий, поступают из отдаленных районов республики. Часть из них получают среднее профессиональное образование в очно-заочной форме с применением дистанционных образовательных технологий.

«Наш колледж вносит вклад в развитие региона, предоставляя возможность жителям самых удаленных уголков Якутии получать актуальные знания и навыки,

необходимые для успешной карьеры в цифровой сфере. Особое внимание уделяется очно-заочной форме обучения, которая сочетает традиционные методы с современными дистанционными технологиями. На очно-заочной форме обучения по специальности «Информационные системы и программирование» уже обучаются студенты из Жиганского и Анабарского улусов. Они намерены применить полученные знания на практике, что подтверждает значимость нашей инициативы», — отметил директор колледжа «Си-

нергия» Семен Семенов.

Очно-заочная форма обучения повышает доступность образования для жителей отдаленных улусов, которые не имеют возможности постоянно посещать колледж. Обучение проходит на образовательной платформе SynergyLMS. Система позволяет смотреть лекции, выполнять домашние задания, общаться с преподавателями и кураторами учебных групп.

В якутском колледже можно освоить по очной форме обучения такие специальности как программирование, интернет-маркетинг, анимацию, веб-разработку, графический дизайн, а также новые направления: «Разработка игр» и «Интеграция решений с применением технологий искусственного интеллекта».

В этом году абитуриенты могут поступить в колледж «Синергия» на бюджетной основе: открыты 15 мест на специальности «Анимация и анимационное кино». Конкурс

на бюджетные места будет осуществляться по среднему баллу аттестата и по результатам творческих вступительных испытаний.

«Мы стремимся сделать образование доступным для всех, и открытие бюджетных мест в нашем колледже — очередной шаг на этом пути. Наша цель — подготовка востребованных специалистов, и мы не только обеспечиваем качественное образование, но и активно содействуем трудоустройству наших студентов, что является гарантией успешной карьеры в будущем», — отметил Семен Семенов.

Выпускники колледжа смогут продолжить обучение в университете «Синергия» и освоить программы высшего или дополнительного профессионального образования.

Узнать больше о колледже «Синергия» можно на сайте: **колледж-якутск.рф**.

Телефон приемной комиссии: **+7 (924) 165-63-99**.

БИЛЛЭРИИ / ОБЪЯВЛЕНИЕ

► Смирников Максим Викторович аатыгар 1999 сыллаахха бэриллбит Төлөй орто оскуолатын бүтэрбитин туоһулуур аттестат сүппүтүнэн, дьингэ суогунаан аабыллар.

► Чурапчытааҕы ИДьО-гар эдэр, эрчимнээх, сулууспалыан баҕалаах, орто уопсай үөрэхтээх, туйгун доруобуйалаах, холуобунай буруйга тардылала сылдьыбатах 18-тан 45-гэр диэри саастаах эр дьону, кэрэ ангардары следователь, полиция үрдүкү участкай, ИВС отделениетын дуоһунастарыгар итиэннэ суоппардары үлэбэ ыгыраллар.

Тыраанспары ыытар бырааптаах, үрдүк эбэтэр орто анал үөрэхтээх, аармыйаҕа сулууспалабыт эбэтэр анал байыаннай дьайыыга кыттыбыт байыастар биһирэнэллэр.

Билсэр аадырыскыт: Чурапчы нэһилиэгэ, Крупская аатынан уулусса 3А нүмэрдээх дьизэтэ, каадыр кабинетин нүмэрдэрэ 43, 44. **Төлөпүөн нүмэрдэрэ:** 8 (41151) 41-489 уонна 89676243075, 89142332908.

Улуус сонуннарын бу сизгэнэн кириэн көрүң

"САҢА ОЛОХ" хаһыат

Кылабынай эрдэктэр
ГОРХОВА
Любовля
Владимировна

Тэрийэччи: СӨ Бырабытыалыстыбата, Саха Өрөспүүбүлүтэтин "Сахабэчээт" Судаарыстыбаннай автономнай тэрийэтэ.
Таһаараччы: СӨ "Сахабэчээт" ГАУ
Таһаараччы аадырыһа: 677000, Дьоккуускай к., Орулуннаах уул. 31, 124 каб. тел/факс: (411-2) 34-39-17 e-mail: sakhabecheat@mail.ru. Российскай Федерация Роскомнадзор СӨ салаататыгар 2020 с. бэс ыйын 3 күнүгэр регистрациаламмыт нүмөрү — ПИ №ТУ14-00559.

Эрэдээксийэ аадырыһа: 678670, Чурапчы сэл., П.П.Пинигина, 26 а.
Төлөпүөннэригэр: эрдээктэр — 41-332, отделлар — 41-265.
E-mail: sanaoloh@mail.ru, сайт: sanaoloh.ru, telegram: @sanaoloh

Ааттар сурутар этилэр санаа редакция позициятыгар махалы сөп түбүтэр буолбатах. Суруука ыйылар чаччылар кырдыктаахтарыгар эппиэтинэни ааттар тус бэйэтэ сүгэр.

Индекс: ПИ964. Бэчээккэ сакаас № 31 (12010). Кээмэйэ 2 б.л. Ахсаана 810. Хаһыат сыаната 26 солк. Хаһыат нэдиэлэбэ биридэ: бээтинсэбэ тахсар.

Хаһыат 07.08.2025 с. бэчээккэ бэрилиннэ, 08.08.2025 с. табыста. Дьоккуускай к., Виллойскай переулок, 20 №-дээх дьизитигэр, "Ю.А. Гагарин аатынан Дьоккуускайдааҕы өрөспүүбүлүтэтигэр типография" АУо бэчээттэннэ.

@SANAOLOH